

**Κάτω από το βλέμμα των Δυτικών:
Προσπάθεια σημειωτικής ανάλυσης του 25^{ου} κεφαλαίου του
«Ιστανμπούλ-πόλη και αναμνήσεις»**

Αλεξάνδρα Νικηφορίδου

ιστορικός-φιλόλογος, ΜΑ, ΤΓΦΠΠΧ-ΔΠΘ

alekaniki05@gmail.com

Abstract:

This essay is about the semiotic analysis of the 25th chapter: “Under the eyes of western people” of Orhan Pamuk’s book: “Istanbul- Memories and the City”. First the words/ phrases are divided according to the positive or negative viewpoint of western writers who wrote about Istanbul and according to Pamuk’s agreement or disagreement to this angle. Then the sentences are divided into those related to Turkish nationalism and those related to wish for being westernized. In a second phase all the previous references are categorized and quantitative findings are given. The positive references are much more than the negative ones and Pamuk mainly agrees with the writers. Moreover, the references related to wish for being westernized are much more than those related to Turkish nationalism. In the last phase the findings are explained and conclusions about western writers, Turkish and Pamuk’s attitude come out. Western people are attracted by the exoticism of the East. However, they feel superior being western. They criticize the absence of oriental characteristics because of Kemal’s status quo, although in reality they don’t agree with these characteristics. Westerners’ opinion is very important for Turkish people in a way as if they were inferior to them. They constantly waver between the nationalism and their wish of being westernized. They have extinguished the Islamic tradition in order to feel close to Europe. On the other hand they sometimes behave in a strong nationalistic way. Pamuk is always in a dilemma, like all Turkish, about the past and the present, the Islamic tradition and the West. Although he supports the West, he feels homesick for the ottoman past and he indirectly insults the great innovator Kemal for what he did. He missed diversity and a less nationalistic state. Maybe Pamuk and Turkish people’s confusion about their identity is due to the fact that in the case of Turkey nationalism and westernisation is more inconsistent comparing to other countries.

Key-words: Istanbul, western writers, Turkish nationalism, westernization, oriental characteristics, Kemal

Περί του βιβλίου: «Ιστανμπούλ - πόλη και αναμνήσεις»

Το βιβλίο Ιστανμπούλ του Ορχάν Παμούκ αποτελεί ταυτόχρονα ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, χρονικό, ταξιδιωτικό αφήγημα και δοκίμιο γεμάτο από φωτογραφίες, καρτ ποστάλ, πίνακες, οικογενειακές φωτογραφίες μιας πόλης που κανένας ταξιδιωτικός οδηγός δε θα μπορούσε να αναδείξει κατά αυτόν τον τρόπο. Ταξιδεύει στην πίσω πλευρά της πόλης, χωρίς διάθεση εξωραϊσμού ή τουριστικών περιγραφών. Πρόκειται, εν μέρει, για συγκινητικά απομνημονεύματα της παιδικής ηλικίας του συγγραφέα και εν μέρει για εκτενές δοκίμιο για τη ζωή στην Ιστανμπούλ (Malcolm, 2005). Ο Παμούκ περιγράφει αυτό που αγαπά πραγματικά στην πόλη του με τα μάτια ενός ζωγράφου (ό.π.).

Το ταξίδι που ο Παμούκ απεικονίζει στην *Ιστανμπούλ* είναι κάτι ανάμεσα σε αυτό που οι ξένοι αποκαλούν Ανατολή και Δύση και που το ορίζει ο ίδιος ως παρελθόν και παρόν. Το παρελθόν αντιπροσωπεύεται από την τεράστια και πολύγλωσση Οθωμανική αυτοκρατορία, που το κέντρο της ήταν η Ιστανμπούλ, μια εκθαμβωτική πρωτεύουσα. Αλλά η αυτοκρατορία δεν υπάρχει πια και τα μνημεία της, αυτά που έχουν απομείνει - τα αυτοκρατορικά αρχοντικά και οι εκτάσεις των δασών, οι μαρμάρινες βρύσες και οι βίλες δίπλα στο νερό- έχουν καταβροχθιστεί από τους παράγοντες ανάπτυξης, τη φωτιά και την αδιαφορία. Το παρόν είναι η Τουρκική Δημοκρατία, το κοσμικό, δυτικά προσανατολισμένο, ομογενές εθνικό κράτος, που έχει τη βάση του σ' ένα μεγάλο χωριό της Ανατολίας. Η Κωνσταντινούπολη δεν είναι πλέον μια σημαντική πόλη, πόσο μάλλον μια παγκόσμια πρωτεύουσα, αλλά ένα μικρό μέρος που βυθισμένο στα ερείπιά του, τόσο φτωχό και μπερδεμένο, ποτέ δε θα μπορέσει να ανακτήσει τον παλιό πλούτο, τη δύναμη και τον πολιτισμό της (De Bellaigue, 2005).

Η τουρκική λέξη για τη μελαγχολία είναι «hüzün» και κατά τον Παμούκ η πόλη είναι εμποτισμένη από αυτήν, όπως και οι συγγραφείς της. Η Ιστανμπούλ είναι μια ασπρόμαυρη πόλη, όπως λέει ο Παμούκ, και ο σκοπός των πανέμορφων ασπρόμαυρων φωτογραφιών που στολίζουν το βιβλίο του είναι να δημιουργήσουν στον ξένο αναγνώστη τις ίδιες τύψεις που βιώνουν και οι κάτοικοί της. Στα χαλάσματα του οθωμανικού μεγαλείου τώρα στέκει ένα χλωμό, φτωχό, δεύτερης κατηγορίας αντίγραφο μιας δυτικής πόλης, όπου μόνο τα άγρια σκυλιά απομένουν, για να θυμίζουν την πόλη που επισκέφτηκαν συνεπαρμένοι ή αηδιασμένοι ανατολιστές ενάμιση αιώνα πριν (Flusfeder, 2005).

Όπως συμβαίνει με τα απομνημονεύματα της νεανικής ηλικίας κάθε συγγραφέα, η κεντρική ιστορία αφορά το πώς φτιάχνεται και γαλουχείται ένας συγγραφέας, τα σπουδαία γεγονότα, τόσο εσωτερικά, όσο και εξωτερικά, όλες οι κινήσεις που τον οδήγησαν σ' αυτό το δρόμο (ό.π.).

Ο Παμούκ αφηγείται την ιστορία της πόλης μέσα από τα μάτια της μνήμης, προειδοποιώντας τον αναγνώστη σε κάθε βήμα ότι αυτά είναι τα λόγια ενός πενήντάχρονου συγγραφέα που προσπαθεί να εκφράσει τις χαοτικές σκέψεις ενός ανθρώπου που υπήρξε έφηβος πριν από πολύ καιρό. Αναμνήσεις από τη δύσκολη σχέση των γονιών του, την εκκεντρική γιαγιά του, τη σχέση του με τον αδελφό του, τη σεξουαλική αφύπνιση του και τις πρώτες αυτό-καθοδηγούμενες αναζητήσεις του ως καλλιτέχνης που τον οδήγησαν αναπόφευκτα στα τελικά, αποφασιστικά λόγια του βιβλίου: « Δε θέλω να γίνω καλλιτέχνης. Θα γίνω συγγραφέας».

Υπάρχει ένα παρελθοντικός χρόνος στην τουρκική γλώσσα που χρησιμοποιείται, όταν θέλουμε να μιλήσουμε για όνειρα, παραμύθια, γεγονότα του παρελθόντος που δεν τα έχουμε δει ως αυτόπτες μάρτυρες, μας εξηγεί ο Παμούκ. Αυτός είναι ο χρόνος στον οποίο δίνεται η εντύπωση ότι είναι γραμμένο το βιβλίο του, με μια φωνή στην άκρη της πραγματικότητας, κάτι ανάμεσα σε αυτό που γνωρίζει ότι συνέβη και σε αυτό που φαντάζεται ότι είναι αληθινό. Αυτή η φωνή, αυτός ο τόπος, αυτός ο χρόνος περιγράφει απόλυτα τη μελαγχολία (Manguel, 2005).

«Περιέγραψα την Ιστανμπούλ, καθώς περιέγραφα τον εαυτό μου, και τον εαυτό μου, καθώς περιέγραφα την Ιστανμπούλ».

Περιεχόμενο του κεφαλαίου 25: « Κάτω από το βλέμμα των δυτικών»

Στο κεφάλαιο αυτό ο Παμούκ συνομιλεί με τους δυτικούς συγγραφείς που πρώτοι και κυρίως αυτοί έγραψαν για την Κωνσταντινούπολη. Σχολιάζει, συμφωνεί ή αντιπαρατίθεται μαζί τους. Τονίζει τη μεγάλη επίδραση της κριτικής τους στους κατοίκους της Ιστανμπούλ, ιδιαίτερα στους δυτικιστές διανοούμενους, οι οποίοι δίνουν μεγάλη βαρύτητα στη γνώμη των δυτικών και επηρεάζονται σε βαθμό πέρα από το φυσιολογικό απ' αυτούς.

Οι πιο πολλοί συγγραφείς, κυρίως οι εκπρόσωποι της γαλλο-αγγλικής λογοτεχνίας στα μέσα του 19ου αιώνα, (Νερβάλ, Γκοτιέ, Λαμαρτίνος, Φλομπέρ, Πιερ Λοτί) εμμένουν στην περιγραφή των εξωτικών χαρακτηριστικών του τουρκικού πολιτισμού: τους τεκέδες των δερβίσηδων Ρουφάι, τα χαρέμια, τα σκλαβοπάζαρα, τα ιδιαίτερα νεκροταφεία, τα σαράι, τους ζητιάνους, τους χαμάληδες, τις οθωμανικές ενδυμασίες, το αραβικό αλφάβητο, την

ποτοαπαγόρευση, την απομόνωση των γυναικών, τα αδέσποτα σκυλιά. Όλα αυτά όμως για τους Τούρκους αποτελούσαν θέματα ταμπού λόγω της ανάγκης τους για εξευρωπαϊσμό και προσανατολισμό στη Δύση, οπότε τα κατάργησαν (Διαδικασία Δυτικός παρατηρητής-εξαφάνιση).

Μερικοί δυτικοί συγγραφείς (Αντρέ Ζιντ) από την άλλη ασκούν κακή κριτική στην ισλαμική παράδοση και έχουν ως μέτρο για όλα την υπεροχή του δυτικού πολιτισμού. Άλλοι πάλι (Τζόζεφ Μπρόντσκι) θεωρούν βαρετή την όψη της σύγχρονης Ιστανμπούλ και νοσταλγούν, όπως και ο Παμούκ, την πολυπολιτισμικότητα και τον κοσμοπολιτισμό της παλιάς Ιστανμπούλ, όπου συναντούσε κανείς διάφορους λαούς και άκουγε στο δρόμο εκτός από τούρκικα και αρμένικα, ελληνικά, γαλλικά, ιταλικά, λαντίνο. Αυτός ο πολιτιστικός συγκρητισμός και η ισλαμική παράδοση κατασπαράχθηκαν από τον τουρκικό εθνικισμό, την εθνοκάθαρση, τον εκτουρκισμό των πάντων και αντικαταστάθηκαν από τη μονοτονία της κεμαλικής τουρκικής δημοκρατίας.

Τι είναι σημειωτική

Η σημειωτική είναι η επιστήμη που μελετά τα φαινόμενα σημασίας. Ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται, εν δυνάμει, τα πάντα σαν φαινόμενα σημασίας. Όμως, αν και όλα τα φαινόμενα μπορούν να γίνουν έτσι αντιληπτά, δεν παύουν να είναι συγχρόνως και φαινόμενα άλλης φύσης. Η σημειωτική τα μελετά μόνο από την άποψη της σημασίας: μελετά το τριαντάφυλλο σαν σύμβολο αγάπης και δε μελετά την καλλιέργειά του, τα ανθοπωλεία ή τη βοτανική. Βλέποντας, λοιπόν, τα φαινόμενα από την άποψη της σημασίας, δεν ξεχνά ότι έχουν ενδεχόμενα και άλλες διαστάσεις που μελετιούνται από άλλες επιστήμες (Μπόκλοντ-Λαγοπούλου, 1983).

Σημειωτική ανάλυση του 25^{ου} κεφαλαίου

1^ο στάδιο: καταγραφή του γλωσσικού υλικού

1η καταγραφή του γλωσσικού υλικού:

Κατά την πρώτη καταγραφή εντοπίζονται όλες οι αναφορές σε δυτικούς συγγραφείς που έγραψαν για την Ιστανμπούλ, στο περιεχόμενο-θέμα-χρονολογία του έργου τους, στη θετική ή αρνητική οπτική τους ως προς τον ισλαμικό πολιτισμό και αντίστοιχα η συμφωνία ή η αντιπαράθεση του Παμούκ προς αυτούς. Με **πράσινο** χρώμα σημειώνονται οι όροι που αφορούν τη θετική κριτική των δυτικών (2^η στήλη) και τη συμφωνία του Παμούκ (3^η στήλη)

και με **κόκκινο** οι όροι που αφορούν την αρνητική κριτική (2^η στήλη) και τη διαφωνία του Παμούκ (3^η στήλη). Ένα δείγμα της καταγραφής:

Δυτικοί συγγραφείς που έγραψαν για την Ιστανμπούλ	Περιεχόμενο έργου τους-Θέμα-Χρονολογία-Θετική ή αρνητική οπτική	Σχολιασμός Παμούκ (συμφωνία-αντιπαράθεση με τους δυτικούς)
Νερβάλ	«σημειώσεις από τα ταξίδια τους στην Ιστανμπούλ» (ΥΠΟΝΟΕΙΤΑΙ ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †)	«Ο Αχμέτ Χαμντί Τάνπιναρ...όπως και ο Γιακχά Κεμάλ είχε διαβάσει με πολλή προσοχή τις σημειώσεις του Νερβάλ και του Γκοτιέ από τα ταξίδια τους στην Ιστανμπούλ», «..στο βιβλίο του Τάνπιναρ <i>Πέντε πόλεις</i> ...είναι εν μέρει συνομιλία και συζήτηση με τα κείμενα του Νερβάλ και του Γκοτιέ» (ΣΥΜΦΩΝΙΑ)
Γκοτιέ	1. «σημειώσεις από τα ταξίδια τους στην Ιστανμπούλ» (ΥΠΟΝΟΕΙΤΑΙ ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †) 2. «ο Γκοτιέ παρατηρεί...ότι το	1. «Ο Αχμέτ Χαμντί Τάνπιναρ...όπως και ο Γιακχά Κεμάλ είχε διαβάσει με πολλή προσοχή τις σημειώσεις του Νερβάλ και του Γκοτιέ από τα ταξίδια τους στην Ιστανμπούλ», «..στο βιβλίο του Τάνπιναρ <i>Πέντε πόλεις</i> ...είναι εν μέρει συνομιλία και συζήτηση με τα κείμενα του Νερβάλ και του Γκοτιέ» (ΣΥΜΦΩΝΙΑ) 2. « Η Ιστανμπούλ των παιδικών και των εφηβικών μου χρόνων ήταν μια πόλη που έχανε με πολύ γρήγορους ρυθμούς τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα της ... Η συνέχιση της

<p>1852 ...στα σοκάκια της Ιστανμπούλ</p> <p>άκουγες ταυτόχρονα τουρκικά, ελληνικά, αρμένικα, ιταλικά, γαλλικά...σχολιάζει ότι στον «πύργο αυτό της Βαβέλ» πολλοί μιλούσαν δυο και τρεις από αυτές τις γλώσσες μαζί... »</p> <p>(ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †)</p> <p>3. «..τον Γκοτιέ που λέει ότι οι Τούρκοι δεν κλαίνε όταν καίγονται τα σπίτια τους, ότι η συμπεριφορά τους σε σχέση με των Γάλλων σε παρόμοιες περιπτώσεις είναι</p>	<p>άλωσης μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, η εντατικοποίηση του εκτουρκισμού της Ιστανμπούλ, η εθνοκάθαρση που επέβαλε το κράτος στην πόλη, αφυδάτωσαν αυτές τις γλώσσες. Ένα κομμάτι αυτής της πολιτιστικής εκκαθάρισης που μου έχει μείνει στο νου από τα παιδικά μου χρόνια είναι η απαγόρευση στους Ρωμιούς και στους Αρμένιους να μιλάνε στους δρόμους ελληνικά και αρμένικα...με την εντολή: «Συμπολίτη, μίλα τουρκικά». Μέχρι και πινακίδες είχαν αναρτηθεί στους δρόμους με αυτή την απαγόρευση» (ΣΥΜΦΩΝΙΑ)</p> <p>3. «Δεν πειράζει αν οι δυτικοί περιηγητές θέλησαν να μεταφέρουν τις ψευδαισθήσεις τους ή τις φαντασιώσεις τους για την Ανατολή στην Ιστανμπούλ, η πόλη δεν ήταν ποτέ αποικία της Δύσης», «..δεν συμφωνώ μαζί του αλλά και δεν θεωρώ ότι είμαι θύμα μιας μεγάλης αδικίας. Αισθάνομαι όμως ότι οι Γάλλοι αναγνώστες που θα πάρουν τοις μετρητοίς τον Γκοτιέ δεν θα καταλάβουν γιατί οι κάτοικοι της Ιστανμπούλ εκατόν ... χρόνια τώρα δεν μπορούν να γλιτώσουν από τη μελαγχολία» (ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ)</p>	<p>άλωσης μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, η εντατικοποίηση του εκτουρκισμού της Ιστανμπούλ, η εθνοκάθαρση που επέβαλε το κράτος στην πόλη, αφυδάτωσαν αυτές τις γλώσσες. Ένα κομμάτι αυτής της πολιτιστικής εκκαθάρισης που μου έχει μείνει στο νου από τα παιδικά μου χρόνια είναι η απαγόρευση στους Ρωμιούς και στους Αρμένιους να μιλάνε στους δρόμους ελληνικά και αρμένικα...με την εντολή: «Συμπολίτη, μίλα τουρκικά». Μέχρι και πινακίδες είχαν αναρτηθεί στους δρόμους με αυτή την απαγόρευση» (ΣΥΜΦΩΝΙΑ)</p> <p>3. «Δεν πειράζει αν οι δυτικοί περιηγητές θέλησαν να μεταφέρουν τις ψευδαισθήσεις τους ή τις φαντασιώσεις τους για την Ανατολή στην Ιστανμπούλ, η πόλη δεν ήταν ποτέ αποικία της Δύσης», «..δεν συμφωνώ μαζί του αλλά και δεν θεωρώ ότι είμαι θύμα μιας μεγάλης αδικίας. Αισθάνομαι όμως ότι οι Γάλλοι αναγνώστες που θα πάρουν τοις μετρητοίς τον Γκοτιέ δεν θα καταλάβουν γιατί οι κάτοικοι της Ιστανμπούλ εκατόν ... χρόνια τώρα δεν μπορούν να γλιτώσουν από τη μελαγχολία» (ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ)</p>
---	---	---

	<p>πολύ αξιοπρεπής επειδή οι Τούρκοι είναι μοιρολάτρες...»</p> <p>(ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †)</p>	
Λαμαρτίνος	<p>«είχε περιγράψει ένα πολύ επιμελημένο πορτρέτο του σουλτάνου Αμπντουλμετζίτ, αφού αφήνει να εννοηθεί ότι ο Λαμαρτίνος πιθανό να είχε πληρωθεί από τον Αμπντουλμετζίτ για να γράψει την Ιστορία της Τουρκίας»</p> <p>(ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †)</p>	
Φλομπέρ	<p>1. «...ότι στην Ιστανμπούλ τα νεκροταφεία εντάσσονται στην καθημερινότητα της πόλης. Όμως, όπως παρατηρεί και ο Φλομπέρ, το χαρακτηριστικό αυτό της πόλης που αργότερα</p>	<p>1. «...αυτό που δίνει χαρακτήρα στις πόλεις είναι το χάσιμο του μέτρου», «...ο Δυτικός παρατηρητής παρατηρεί, κατά τη γνώμη μου, χάνοντας το μέτρο ότι στην Ιστανμπούλ τα νεκροταφεία εντάσσονται στην καθημερινότητα της πόλης».</p> <p>(ΣΥΜΦΩΝΙΑ)</p>

	<p>εξαφανίζεται με την επίδραση της Δύσης, εκείνη την εποχή αποτελούσε σημαντική ιδιαιτερότητά της». (ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †)</p> <p>2. «ο Φλομπέρ είπε σ' έναν αγαπημένο του φίλο ότι θα ζητούσε από τους καλλιγράφους στην αγορά να του γράψουν το όνομά του» (ΘΕΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ †)</p>	<p>2. « Εβδομήντα πέντε χρόνια αφότου ο Φλομπέρ είπε στην Τουρκία καταργήθηκε το τουρκικό αραβικό αλφάβητο, άρχισε να χρησιμοποιείται το λατινικό, κι έτσι εξαφανίστηκε άλλο ένα εξωτικό στοιχείο».</p> <p>(ΣΥΜΦΩΝΙΑ)</p>
--	--	---

2η Καταγραφή του γλωσσικού υλικού:

Κατά τη δεύτερη καταγραφή εντοπίζονται όροι με τους οποίους ο Παμούκ σχολιάζει τις αντιδράσεις των Τούρκων (συμπεριλαμβάνοντας συχνά και τον εαυτό του) ως προς τη γνώμη των Δυτικών, οι οποίες απορρέουν άλλοτε από τον τούρκικο εθνικισμό και άλλοτε από την έντονη επιθυμία για εξευρωπαϊσμό. Ένα δείγμα της καταγραφής:

<p>ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ</p>	<p>ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΓΙΑ ΕΞΕΥΡΩΠΑΙΣΜΟ</p>
--	---

<p>«Η ταυτόχρονη με τον εκδυτικισμό άνοδος του τουρκικού εθνικισμού έκανε ακόμη πιο πολύπλοκη αυτή τη σχέση μίσους και αγάπης με τη Δύση»,</p> <p>«Όταν ..η ίδια κριτική ασκείται από ένα διάσημο Δυτικό συγγραφέα, τις πιο πολλές οδηγεί σε αντιδράσεις με εθνικιστικό χαρακτήρα και αναπάντεχη απογοήτευση»</p> <p>«Το τέλος της πολυπολιτισμικής, πολυγλωσσικής Ιστανμπούλ της αυτοκρατορικής εποχής ήρθε όταν κατέρρευσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Τουρκική Δημοκρατία, μη μπορώντας ν' αποφασίσει για την ταυτότητά της και μη έχοντας τη δυνατότητα να δει πέρα από τον τουρκισμό της, απομονώθηκε από τον υπόλοιπο κόσμο, και τότε όλα ωρίμασαν κι άδειασαν και η πόλη μετατράπηκε σ' ένα μέρος κενό, ασπρόμαυρο, μονότονο και μονογλωσσικό»</p> <p>«Η συνέχιση της άλωσης μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, η εντατικοποίηση του εκτουρκισμού της Ιστανμπούλ, η εθνοκάθαρση που επέβαλε το κράτος στην πόλη, αφυδάτωσαν αυτές τις γλώσσες. Ένα κομμάτι αυτής της πολιτιστικής εκκαθάρισης...είναι η απαγόρευση στους Ρωμιούς και στους Αρμένιους να μιλάνε στους δρόμους ελληνικά και</p>	<p>«Η σχέση μου με όσα βλέπουν τα ξένα μάτια στην πόλη μου-όπως και των περισσότερων κατοίκων της Ιστανμπούλ-είναι προβληματική»,</p> <p>«...όλοι οι συγγραφείς... το ένα μάτι τους στραμμένο στη Δύση»,</p> <p>«Ο Αχμέτ Χαμντί Τάνπιναρ που για πρώτη φορά μαζί με τον Γιακχά Κεμάλ...καλλιέργησε την εικόνα και τη λογοτεχνία της πόλης...είχε διαβάσει με πολλή προσοχή τις σημειώσεις του Νερβάλ και του Γκοτιέ από τα ταξίδια τους στην Ιστανμπούλ...στο βιβλίο του Τάνπιναρ Πέντε πόλεις ...συνομιλία με τα κείμενα του Νερβάλ και του Γκοτιέ»</p> <p>«...αντιφάσεις που βασανίζουν κάθε μορφωμένο κάτοικο της Ιστανμπούλ, που ανησυχεί υπερβολικά για όσα βλέπει ο Δυτικός παρατηρητής ...εξαιτίας του εκδυτικισμού οι αξίες του Δυτικού συγγραφέα και τα συμπεράσματά του είναι πολύ σημαντικά για τον αναγνώστη κάτοικο της Ιστανμπούλ...ο ίδιος αναγνώστης που υπερηφανεύεται ότι γνωρίζει το συγγραφέα και το δυτικό πολιτισμό που εκπροσωπεί, στεναχωριέται πολύ όταν ο Δυτικός παρατηρητής χάνει το μέτρο σε οποιοδήποτε θέμα»,</p> <p>«το χαρέμι, το σκλαβοπάζαρο, οι ζητιάνοι.....ήταν αντικείμενα κριτικής από τους εξευρωπαϊσμένους κατοίκους</p>
--	---

αρμένικα... «Συμπολίτη μίλα τουρκικά». Μέχρι και πινακίδες είχαν αναρτηθεί στους δρόμους με αυτή την απαγόρευση».	της Ιστανμπούλ»
--	-----------------

2^ο στάδιο: κατηγοριοποίηση και ποσοτικά ευρήματα

Κατηγοριοποίηση και ποσοτικά ευρήματα της 1ης καταγραφής

Θετική ή αρνητική οπτική των Δυτικών συγγραφέων ως προς τον ισλαμικό πολιτισμό	Συμφωνία-αντιπαράθεση Παμούκ μ' αυτούς
17 θετικές αναφορές των Δυτικών 5 αρνητικές	16 συμφωνίες με τους Δυτικούς (Οι 3 από τις 16 είναι συμφωνίες με την αρνητική κριτική και οι 13 με τη θετική) 6 αντιπαραθέσεις (Οι 4 αντιπαρατίθενται στη θετική κριτική και οι 2 στην αρνητική)

Κατηγοριοποίηση και ποσοτικά ευρήματα της 2ης καταγραφής

Αναφορές σχετικά με τον τα τουρκικό εθνικισμό	Αναφορές σχετικά με την επιθυμία για εξευρωπαϊσμό
Οι αναφορές σχετικά με τον τουρκικό εθνικισμό είναι πολύ λιγότερες από τις αναφορές σχετικά με την επιθυμία για εξευρωπαϊσμό (περίπου 15).	Πολύ περισσότερες από τις άλλες (περίπου 27)

3^ο στάδιο: ερμηνεία-σημαινόμενα («Πίσω από το κείμενο...»)

Δυτικοί συγγραφείς:

Τους διακρίνει το γενικό γνώρισμα των Δυτικών να ελκύονται από το διαφορετικό, το εξωτικό της Ανατολής και ταυτόχρονα το γνωστό σύνδρομο ανωτερότητας των ανθρώπων της Δύσης, που όλα τα μετρούν με τα μέτρα και τα σταθμά του δυτικού πολιτισμού. Δίνουν την εντύπωση ότι θα ήθελαν να παραμείνουν οι ανατολίτικες πλευρές της Ιστανμπούλ, καθώς ασκούν αρνητική κριτική για την απουσία αυτών των χαρακτηριστικών κατά τον 20ό αι. λόγω του κεμαλικού κράτους, άσχετα αν δε συμφωνούν με τις πιο πολλές.

Τούρκοι:

Έχει μεγάλη σημασία για αυτούς η γνώμη των Δυτικών σε σημείο να διακρίνεται ένα σύνδρομο κατωτερότητας. Η συμπεριφορά τους κυμαίνεται ανάμεσα στον εθνικισμό από τη μια και την έντονη επιθυμία για εξευρωπαϊσμό από την άλλη. Όλα τα εξωτικά στοιχεία της ισλαμικής παράδοσης αποτέλεσαν θέματα ταμπού για τους Τούρκους και γι' αυτό τα εξαφάνισαν. Στην κακή κριτική των ξένων αντιδρούν συνήθως με μεταρρυθμίσεις και μερικές φορές με εθνικιστική αντίδραση.

Ορχάν Παμούκ:

Είναι εμφανές ότι ο Παμούκ δίνει μεγάλη βαρύτητα στη γνώμη των Δυτικών και επίσης ότι είναι ένα «παιδί» της Δύσης. Επίσης, ότι βρίσκεται σε μόνιμο δίλημμα-σύγχυση, όπως και γενικότερα το έθνος του, ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν, στην ισλαμική παράδοση και τον εξευρωπαϊσμό. Παρόλο που είναι υποστηρικτής της Δύσης, νοσταλγεί το οθωμανικό παρελθόν και έμμεσα ειρωνεύεται το μεγαλύτερο δυτικιστή, τον Κεμάλ.

Ο Παμούκ δε σχολιάζει μόνο τους δυτικούς συγγραφείς αλλά και τους ομοεθνείς του, κυρίως τους δυτικιστές (παρόλο που και αυτός είναι ένας απ' αυτούς) που υπερβάλλουν.

Ίσως οραματιζόταν ένα δυτικά προσανατολισμένο κράτος που θα διατηρούσε περισσότερα στοιχεία από το παρελθόν, κυρίως την πολυπολιτισμικότητά του και θα ήταν λιγότερο εθνικιστικό και απομονωμένο. Ο Παμούκ είναι μια γέφυρα ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση. Είναι από τους καταλληλότερους να εξοικειώσει το δυτικό κόσμο με την ισλαμική κουλτούρα και τους ανθρώπους της.

Ίσως η σύγχυση Τούρκων και Παμούκ ως προς την ταυτότητά τους οφείλεται στο γεγονός ότι στην περίπτωση της Τουρκίας εθνικισμός και εξευρωπαϊσμός είναι περισσότερο αντιφατικά από ό, τι σε άλλες χώρες.

Επίλογος

Στο 25^ο κεφάλαιο λοιπόν του βιβλίου «Ιστανμπούλ: Πόλη και αναμνήσεις» του Ορχάν Παμούκ μετά από την προσπάθεια σημειωτικής ανάλυσης των γλωσσικών μονάδων του κειμένου συμπεραίνεται ότι οι δυτικοί συγγραφείς, κατά τον Παμούκ, αντιμετωπίζουν κυρίως θετικά την ισλαμική κουλτούρα, ο Παμούκ κυρίως συμφωνεί μ' αυτούς και οι Τούρκοι ως επί το πλείστον επιθυμούν τον εξευρωπαϊσμό. Σχετικά με όλα αυτά, ενδιαφέρουσα επισήμανση θα αποτελούσε η σημερινή κατάσταση στην Τουρκία, κατά την οποία παρατηρείται μια έντονη τάση προς τον ισλαμισμό.

Βιβλιογραφία

De Bellaigue, C. (2005). *A walker in the city*. Retrieved on 5-10-2014 from

<http://www.orhanpamuk.net/popup.aspx?id=31&lng=eng>

Flusfeder, D. (2005). *The pleasure of ruins*. Retrieved on 5-10-2014 from

<http://www.orhanpamuk.net/popup.aspx?id=32&lng=eng>

Lagopoulos, A. Ph. (2000). A global model of communication. *Semiotica*, 131 (1/2), 45-77.

Malcolm, N. (2005). *A boyhood on the Bosphorus*. Retrieved on 5-10-2014 from

<http://www.orhanpamuk.net/popup.aspx?id=33&lng=eng>

Manguel, A. (2005). *My city of ruins*. Retrieved on 5-10-2014 from

<http://www.orhanpamuk.net/popup.aspx?id=30&lng=eng>

Μπόκλοντ-Λαγοπούλου, Κ. (1980). *Σημειωτική και κοινωνία*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Μπόκλοντ-Λαγοπούλου, Κ. (1980). Οι σύγχρονες μέθοδοι ανάλυσης λογοτεχνικών κειμένων. *Φιλολόγος*, 29, 145-162.

Μπόκλοντ-Λαγοπούλου, Κ. (1983). Τι είναι η σημειωτική; *Διαβάζω* (αφιέρωμα στη σημειολογία), 71, 15-23.

Μπόκλοντ-Λαγοπούλου, Κ. (1996). Πολυπλοκότητα και Μεταφορά: Ανάλυση του λόγου για το χώρο. Στο Ε. Γ. Καψωμένος και Γ. Πασχαλίδης (Επιμ.), *Η ζωή των σημείων*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 121-132.

Παμούκ, Ο. (2005). *Ιστανμπούλ: Πόλη και Αναμνήσεις*. Αθήνα: Ωκεανίδα.

